

СТАНОВИЩЕ

от професор д. п. н. Стойко Ванчев Иванов
преподавател в катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа
психология“

на СУ „Св. Климент Охридски“

за дисертацията на тема: „Училищната и виртуална среда като социални
детерминанти на агресията сред тийнейджъри“ за присъждане на научната степен
„доктор“ в област на Висшето образование 3. Социални, стопански и правни
науки. Професионално направление 3.2. „Психология“, Научна специалност:
Педагогическа и възрастова психология
с автор Галина Кръстева Георгиева

Описание и анализ на дисертацията

Агресията, насилието и тормозът сред тийнейджърите са сериозен проблем на съвременното общество. За минимизирането на тяхното въздействие са необходими адекватни превантивни мерки като: изучаване на тези явления, оказване на подкрепа и помощ на жертвите при прояви на враждебни действия, набелязване на мерки за трансформиране на агресивното поведение в асертивно и повишаване на контрола над тези тийнейджъри, които превишават правата си. В този контекст дисертацията на Галина Георгиева „Училищната и виртуална среда като социални детерминанти на агресията сред тийнейджъри“ благоприятства откриването на по-широка дискусия по темата и е принос в осветляването на проблема за агресията, насилието и тормоза сред тийнейджърите. В специализираната психолого-педагогическа литература този проблем предизвиква изследователския интерес на много специалисти, но не са много цялостните изследвания на проблематиката за влиянието на училищната и виртуална среда върху агресивното поведение на тийнейджърите. Изборът на такава актуална и трудна за изследване тема на дисертацията е едно предизвикателство за нейния автор, което същевременно предоставя възможности за проява на креативност. Смятам, че представените в дисертационният труд резултати ще бъдат полезни за училищните психолози, педагозите и педагогическите съветници.

Публикациите, които докторантката е написала по темата на дисертацията са осем и това разкрива трайния ѝ интерес към поставения проблем. Те свидетелстват още и за това, че резултатите от проведеното изследване са представени публично. С това се изпълнява изискването за огласяване на изследвания проблем в дисертацията пред научната общност и се дава възможност на нейните представители да изразят своето отношение от постигнатите резултати.

В дисертацията се извършва анализ на резултати от трудове и конкретни изследвания на чуждестранни и български автори (Зигмунд Фройд, Конрад Лоренц, Албърт Бандура, Йоланда Зографова, Пламен Калчев, Йорданка Факирска и др.). Систематизира се определена теоретична и емпирична информация за същността на семейната, училищната и виртуална среда като социални детерминанти на агресията на тийнейджърите, за влиянието на интернет, кибертормоза, компютърните игри, средствата за масово осведомяване, хранителните добавки, алкохола, опиатите и порнографията върху тяхното агресивно поведение. Важен принос в практико-приложен план е, че в дисертацията се посочват различни особености на възрастта на тийнейджърите, като се подчертава, че в нея се изгражда идентичността на личността и подготовката ѝ за изпълняването на различни социални роли.

Дисертационният труд е в обем от 281 страници. В структурно отношение той е добре балансиран и съдържа увод, три глави, обобщение, изводи, препоръки, справка за научните приноси, приложения и списък на използваната литература. В представените таблици и фигури конкретно и илюстративно се разкриват получените резултати. Те са обработени с подходящи математико-статистически методи – t-тест за сравняване на независими извадки, корелационен, регресивен и факторен анализ. В библиографията са посочени 371 литературни източника. Дисертацията е обсъдена и насочена за защита на съвет на катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология“ при Софийски университет „Свети Климент Охридски“ на 23.01.2019 година.

Структура и съдържание на дисертацията

Уводът на дисертацията е посветен на обосноваването на нейната актуалност и постановка. В него се формулират редица констатации и идеи, които служат за изходна база на проведеното изследване. Като цяло уводът е добре структуриран, въвежда бързо и делово в темата. Той е информативен и още от самото начало прави добро впечатление, че в него се посочват целта, обектът, задачите, хипотезата и методите на изследването. В увода се разкрива и структурата на дисертацията. Това създава у читателя на дисертационния труд нагласа за неговата същност.

В теоретичната част на дисертацията е използван фуниевидният принцип на изложението, чиято посока е насочена от общото към частното. В нея се анализират различни подходи за разкриване на същността и причините за проявите на агресията, агресивността и агресивното поведение. Отделя се специално внимание на изследванията, които се отнасят до техните социални детерминанти. Посочват се типичните черти на тийнейджърската възраст. От написаното в първа глава е видно, че Галина Георгиева е проявила много усилия и професионална компетентност при проучването на специализираната литература. Тя е представила интересна информация и в края на тази глава под формата на обобщения е формулирала ценни изводи, свързани с определени превенционни техники за редуциране на агресията при тийнейджърите.

Втората глава е озаглавена „Организация и дизайн на изследването“. В нея подробно се формулират обектът, предметът, целта и задачите на изследването. Посочат се още начинът на организацията и етапите на изследването. Използваните изследователски методи (многомерна скала за оценка на агресивността на Пламен Калчев, анкета, наблюдение, интервю, беседа, анализ на конкретни случаи) се отличават с комплексност, многообразие и са релевантни на целта и задачите на дисертационния труд. В тази глава се описват етапите на цялостното изследване и демографските характеристики на впечатляващия брой изследвани лица – 1664 лица от 19 училища и от 12 населени места от различни региони на България.

Последната глава на дисертацията „Анализ на резултатите от изследване на детерминантите на агресия сред тийнейджъри“ е с най-голяма значимост. В нея се интерпретират получените данни от използваните количествени и качествени изследователски методи и се съпоставят с хипотезата на изследването. Получените резултати се сравняват с данните от трудовете на редица специалисти по изследвания проблем. В тази глава се представят безспорни научни постижения с конкретна приложна стойност за педагогическата практика. При сравнителното проучване на дисертационния проблем Галина Георгиева разкрива своята безспорна ерудиция по темата на дисертацията и с убеденост представя своята гледна точка на базата на конкретни данни от изследването.

В заключителната част на дисертационния труд са формулирани редица изводи и приноси, произтичащи от резултатите от направеното проучване. Потвърждавам тяхната научна стойност.

Авторефератът представя адекватно съдържанието на дисертацията.

Основните приноси моменти на дисертацията са: направено е оригинално и цялостно проучване на значим за педагогическата практика проблем и е извършена систематизация на познание, свързано с агресивното поведение на тийнейджърите; установени са особеностите на училищната и виртуална среда като детерминанти на тийнейджърската агресия; представена и апробирана е авторска анкета за изследване на проявите на агресия на тийнейджъри; доказват се възможностите на видеоигрите за позитивното им използване в педагогическата практика за редуциране на агресивността на тийнейджърите. Препоръката ми е дисертационният труд да се публикува като монография.

Заключение

На базата на направения анализ на научно-изследователския труд на Галина Кръстева Георгиева, положителните оценки и отбелязаните приноси в настоящото становище, предлагам с убеденост на членовете на научното жури по психология представената дисертация да бъде оценена положително и на основата на това на автора да бъде присъдена научно-образователната степен „доктор” по психология.

30.03.2019 г.
гр. София

Рецензент:.....

проф. д. п. н. Стойко Иванов